

עין משפט
נר מצוה

לֵב אֶבֶן מִיּוֹ פִּי מִהַלְּ מַלְכִּים הִלְכָּה אֶלֶּ לֵב ב' מִיּוֹ פִּי מִהַלְּ רוּחַ הַיָּיִד כְּסִמֵּן עֵשֶׂן עֵה: לֶד ג' מִיּוֹ שֶׁס הֵלִי י כְּסִמֵּן שֶׁס: לֶה ד' מִיּוֹ שֶׁס פִּיָּה הֵלִי א' כְּסִמֵּן שֶׁס: לו ה' מִיּוֹ שֶׁס פִּיָּה הֵלִי ז' כְּסִמֵּן עֵשֶׂן עו: לו ו' מִיּוֹ שֶׁס הֵלִי ג: לֶח ז' מִיּוֹ שֶׁס הֵלִי ה: לֶח ח' מִיּוֹ שֶׁס פִּיָּה הִלְכָה ח: מ ט מִיּוֹ שֶׁס פִּיָּה הֵלִי ז: מ א י מִיּוֹ שֶׁס פִּיָּה הֵלִי ז: מ ב כ מִיּוֹ שֶׁס הִלְכָה ז:

תורה אור השלם

- וַיַּעֲתָה הַשֶּׁבַע אִשֶּׁת הָאִישׁ כִּי נִבְרָא הוּא וַיִּתְפַּלֵּל בַּעֲדָךְ וַיִּזְעַד וְאָם אֵינֶךָ מְשִׁיב דַּע בִּי מוֹת תִּמּוֹת אֲתָה וְכָל אֲשֶׁר לָךְ: בראשית כ ז
- אוּ כָכָל אֲבָן אֲשֶׁר יִמָּוֵת בָּהּ בְּלֹא רֹאשׁ וַיִּפֹּל עָלָיו וַיָּמָת וְהוּא לֹא אוֹיֵב לוֹ וְלֹא מִבְּקֶשׁ רַעְתּוֹ: במדבר לה כג
- וְאֲשֶׁר יָבֵא אֶת רַעְדּוֹ בַּיַּעַר לְחַטֵּב עֵצִים וַיִּבְדָּחֶהּ יָדוֹ בַּחֲזֶן לְבַרְתָּ הָעֵץ וְקָשַׁל הַבָּרָז מִן הָעֵץ וַיִּמָּצֵא אֶת רַעְדּוֹ וַיָּמָת הוּא יָנוֹס אֶל אֲחֹת הָעֵרִים וַתֹּאמֶר הָיָה:

- דברים יט ה
- אֶת שְׁלֹשׁ הָעִירִים תִּתְּנֶנּוּ מִעִבֵּר לִירֵדָן וְאֵת שְׁלֹשׁ הָעִירִים תִּתְּנֶנּוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן עַד־יִמְקַלֵּט תְּהִינָה: במדבר לה יד
- הִכִּין לָךְ הַדֶּרֶךְ וּשְׁלֹשֶׁת אֵת גִּבּוֹל אֶרֶץ אֲשֶׁר יִיחָדְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה לְנוֹס שְׂמֹרֶה כָּל רַעְיָה: דברים יט ג
- וְהָיָה דָבָר הָרִמָּה אֲשֶׁר שָׁלַשְׁתָּ: דברים יט ד
- וְהַצִּילָה הַעֲדָה אֶת הָרִמָּה מִיַּד גָּאֵל הָדָם וַתְּהִיבֶנּוּ אֹתוֹ הָעֲדָה אֶל עֵיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר נָס שָׁמָּה וַיִּשֶׁב בָּהּ עַד מוֹת הַכּוֹהֵן הַגָּדֹל אֲשֶׁר מִשָּׁח אֹתוֹ בְּשֶׁמֶן הַקֹּדֶשׁ: במדבר לה כה
- וַיִּקְדָּשׁוּ אֶת קֹדֶשׁ בְּגִדְלָם בַּהֵר נִפְתָּלִי וְאֵת שִׁכְם בַּהֵר אֶפְרָיִם וְאֵת קִרְיַת אַרְבֶּע הִיא חֲבֵרוֹן בַּהֵר הַזֵּה: יהושע כ ז
- אֶת בָּצֵר בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ הַמִּישֹׁר לְרֹאשֹׁנֵי וְאֵת רֵאשִׁית בְּגִלְעָד לְלָדֶיךָ וְאֵת גּוֹלָן בְּבָשָׁן לְמִנְשֵׁי: דברים ד מג

רבינו חננאל

הכי קאמר דקאמרת הגוי גם צדיק תהרגו הלא הוא אמר לי אחותי היא נביא הוא וממך למד. כלומר כיון שראה אותך שואלו על טסקי אשתו נתיירא שלא תהרגנו ולפיכך אמר לך אחותי היא מיכן לבן נח שנהרג שיהי לו ללמוד ולא למד: הסומא אינו גולה כו'. ת"ר בלא ראות מכלל שיכול לראות פרט לסומא שאינו גולה

דברי ר' יהודה. ר' מאיר אומר בלא ראות למעט הסומא בבלי דעת למעט הסומא הוי מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אחר מיעוט אפי' סומא גולה. השונא אינו גולה. ר' יוסי אומר השונא (אינו) נהרג מפני שהוא כמועד. וכו' יוסי בר יהודה דתני חבר אינו צריך התראה לפי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שונג למיוד והואי כיון דשונא הוא ודאי מיד הוא. תניא כיצד א"ר שמעון יש שונא גולה כגון שנספק. אבל נשמט אינו גולה דכיון שהוא שונא כמויד שמת. אינו והתניא ר' שמעון אומר לעולם אינו גולה עד שישמט מחצלו מידו ושנינן לא קשיא הא דתני נשמט אינו גולה כעדי דתני נשמט הברול מקחו והרג רבי אומר אינו גולה והא דתנא גולה כרבנן דאמרי גולה ה: להיכן גולין לערי מקלט לשלש שבועב הירדן וישלש שבארץ כנען: ח"ר שלש ערים הבריל משה כרבי הירדן וכנגדן הבריל יהושע בארץ כנען. ומכוונות היו חברון ביהודה כנגד בצר במדבר כו'. ושלשת שתהיינה משולשות מדרום לחברון כמחברון לשכם כו'. אמר אביי בגלעד שכיחי רוצחנים

^[1] פירוש זה נחלקוהו הראשונים. ע"י רש"י רמב"ן וריטב"א:

מ:

וְרִבִּי יְהוּדָה הוּא מִבְּעֵי לֵיָּה פֶּרֶט לַמַּתְכוּיִן וכו'. (ד) דר' מאיר סבר פרט למתכוין וכו' שמעין משגגה ומתמי שמע מינה וההיא דצרימא דלעיל אחיא כו' יהודה: (ט) **נִשְׁמָטָא** אנשמט לא קשיא כאן באוהב כאן בשונא נפסק אנפסק לא קשיא הא רבי הא רבנן. ואי"ת לרבי היכי משכחת לה שונא שיגלה דנשמט אוהב גולה ולא שונא ואם צנפסק אפי' אוהב אינו גולה ואין ט' זו סברה לומר דלית ליה לרבי דר' שמעון י"הוי רביה ויש לומר דמכל מקום משכחת לה כגון שנפל מן הגג עליו דיודע לכל שלא נפל מדעת שהרי היה צסכנת מות:

(ס) **מִשּׁוּלִישׁוֹת.** שיהא מתחלת ארץ ישראל עד ראשונה כמו מראשונה לשניה שנחלוקה שזו היה א"י וצאמנע היו ערי מקלט וכן יש לפרש ההיא דמגילה (דף יע. וסס) דקאמר נקראת אגרת שאם תפרה הכל שלשה חוטין גידין כשרה וצלצד שיהא משולשין ופירושו הוי כי הכא שרריך שמתחלת התפירה עד חוט של גידין כמו עד שניה של גידין ומשיניה עד שלישית כמו משלישית עד סוף התפירה ולא כדצרי המפרשים משולשות אחד בתחלה ואחד צאמנע ואחד צסוף ה:

בגלעד שכיחי רוצחים. פי' ולהכי הוצרכנו לערי מקלט וי לפי כשהורגים מויד צלא עדים הקצ"ה מומנן לפונדק אחד כדאמר' לקמן (דף י:) פ:

והא

הוא דאתא: ר' יוסי אומר השונא נהרג כו': והא לא אתרו ביה מתניתין רבי יוסי בר יהודה היא דתניא י"רבי יוסי בר יהודה אומר חבר אינו צריך התראה לפי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שונג למיוד: רבי שמעון אומר יש שונא גולה וכו': תניא כיצד אמר רבי שמעון יש שונא גולה ויש שונא שאינו גולה נפסק גולה נשמט אינו גולה והתניא ר' שמעון אומר לעולם אינו גולה עד שישמט מחצלו מידו קשיא נפסק אנפסק קשיא נשמט אנשמט וי נפסק אנפסק לא קשיא הא באוהב והא בשונא נשמט אנשמט לא קשיא הא רבי והא רבנן: **מתני'** להיכן גולין ילערי מקלט לשלש שבועב הירדן ושלש שבארץ כנען י"שנאמר יאת שלש הערים תתנו מעבר לירדן ואת שלש הערים תתנו בארץ כנען וגו' עד שלא נבחרו שלש שבארץ ישראל ילא היו שלש שבועב הירדן קוללות שנאמר שש ערי מקלט תהיינה עד שיהיו י"ששתן קוללות כאחת ומכוונות להן דרכים מזו לזו שנאמר ה"כחין לך הדרך ושלשת וגו' ומוסרין להן שני ת"ח שמא יהרגנו בדרך וידברו אליו רבי מאיר אומר (אף) הוא מדבר ע"י עצמו שנאמר וזה דבר הרוצח רבי יוסי י"בר יהודה אומר יבתחלה אחד שונג ואחד מויד מקדימין לערי מקלט וב"ד שולחין ומביאין אותו משם מי שנתחייב מיתה בב"ד הרגוהו ושלא נתחייב מיתה פטרוהו מי שנתחייב גלות מחזירין אותו למקומו שנאמר והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו וגו': **גמ'** תנו רבנן י"שלש ערים הבריל משה בעבר הירדן וכנגדן הבריל יהושע בארץ כנען ומכוונות היו כמין שתי שורות שבכרם חברון ביהודה כנגד י"בצר במדבר שכם בהר אפרים כנגד רמות בגלעד קדש בהר נפתלי כנגד גולן בבשן ושלשת י"שהיו משולשין שיהא מדרום לחברון כמחברון לשכם ומחברון לשכם כמשכם לקדש ומשכם לקדש כמקדש לצפון בעבר הירדן תלת בארץ ישראל תלת אמר אביי בגלעד שכיחי רוצחים דכתיב

אלו הן הגולין פרק שני מכות

וְרִבִּי יְהוּדָה הוּא מִבְּעֵי לֵיָּה פֶּרֶט לַמַּתְכוּיִן וכו'. (ד) דר' מאיר סבר פרט למתכוין וכו' שמעין משגגה ומתמי שמע מינה וההיא דצרימא דלעיל אחיא כו' יהודה: (ט) **נִשְׁמָטָא** אנשמט לא קשיא כאן באוהב כאן בשונא נפסק אנפסק לא קשיא הא רבי הא רבנן.

(ס) אשת נביא הוא דתיהדר דלאו נביא לא תיהדר אלא כדאמר ר' שמואל בר נחמני דאמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן הכי קאמר ליה י"ועתה השב (את) אשת האיש מכל מקום ודקאמרת הגוי גם צדיק תהרוג הלא הוא אמר לי אחותי היא וגו' נביא הוא וממך למד אכסנאי (ס) הוא שבא לעיר על עסקי אכילה ושתייה שואלין אותו כלום שואלין אותו אשתך זו אחותך זו מכאן י"שבן נח נהרג שהיה לו ללמוד ולא למד: **מתני'** י"הסומא אינו גולה דברי רבי יהודה ר' מאיר אומר גולה י"השונא אינו גולה י"רבי יוסי אומר השונא נהרג מפני שהוא כמועד רבי שמעון אומר יש שונא גולה ויש שונא שאינו גולה זה הכלל כל שהוא יכול לומר לדעת הרג אינו גולה ושלא לדעת הרג הרי זה גולה: **גמ'** (א) ת"ר ²בלא ראות פרט לסומא דברי רבי יהודה רבי מאיר אומר בלא ראות לרבות את הסומא מאי טעמא דרבי יהודה דכתיב ³ואשר יבא את רעהו ביער אפילו סומא אתא בלא ראות מעמיה ורבי מאיר בלא ראות למעט בבלי דעת למעט הוי מיעוט אחר מיעוט י"ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ורבי יהודה בבלי דעת י"פרט למתכוין רבי יוסי בר יהודה היא דתניא י"רבי יוסי בר יהודה אומר חבר אינו צריך התראה לפי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שונג למיוד: רבי שמעון אומר יש שונא גולה וכו': תניא כיצד אמר רבי שמעון יש שונא גולה ויש שונא שאינו גולה נפסק גולה נשמט אינו גולה והתניא ר' שמעון אומר לעולם אינו גולה עד שישמט מחצלו מידו קשיא נפסק אנפסק קשיא נשמט אנשמט וי נפסק אנפסק לא קשיא הא באוהב והא בשונא נשמט אנשמט לא קשיא הא רבי והא רבנן: **מתני'** להיכן גולין ילערי מקלט לשלש שבועב הירדן ושלש שבארץ כנען י"שנאמר יאת שלש הערים תתנו מעבר לירדן ואת שלש הערים תתנו בארץ כנען וגו' עד שלא נבחרו שלש שבארץ ישראל ילא היו שלש שבועב הירדן קוללות שנאמר שש ערי מקלט תהיינה עד שיהיו י"ששתן קוללות כאחת ומכוונות להן דרכים מזו לזו שנאמר ה"כחין לך הדרך ושלשת וגו' ומוסרין להן שני ת"ח שמא יהרגנו בדרך וידברו אליו רבי מאיר אומר (אף) הוא מדבר ע"י עצמו שנאמר וזה דבר הרוצח רבי יוסי י"בר יהודה אומר יבתחלה אחד שונג ואחד מויד מקדימין לערי מקלט וב"ד שולחין ומביאין אותו משם מי שנתחייב מיתה בב"ד הרגוהו ושלא נתחייב מיתה פטרוהו מי שנתחייב גלות מחזירין אותו למקומו שנאמר והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו וגו': **גמ'** תנו רבנן י"שלש ערים הבריל משה בעבר הירדן וכנגדן הבריל יהושע בארץ כנען ומכוונות היו כמין שתי שורות שבכרם חברון ביהודה כנגד י"בצר במדבר שכם בהר אפרים כנגד רמות בגלעד קדש בהר נפתלי כנגד גולן בבשן ושלשת י"שהיו משולשין שיהא מדרום לחברון כמחברון לשכם ומחברון לשכם כמשכם לקדש ומשכם לקדש כמקדש לצפון בעבר הירדן תלת בארץ ישראל תלת אמר אביי בגלעד שכיחי רוצחים דכתיב

אלו הן הגולין פרק שני מכות

מתני' **מפני שהוא כמועד.** כמותרה עליו ועובר על התראה דודאי לדעת הרגו: ויש שונא שאינו גולה. ולא נהרג: כל. הריגה שיכולין לומר על הריגה זו שלדעת היתה אינו גולה לפי שחשוד הוא על כך: **שלא לדעת הרג.** כשהריגה זו ודאי שלא לדעת שאין אדם יכול לומר עליה

לדעת היתה גולה וצגמ' מפרש לה: **גמ'** **צלא ראוּס פרט לסומא.** דמשמע כאן לא ראה אצל רואה צמקוס אחר פרט לסומא שאינו רואה צשום מקוס: **פרט למסכיון.** כדאמרן לעיל (דף ו:): **להבחין בין שונג למיוד.** שלא יכול לומר לא הייתי יודע שאסור: **נפסק.** החבל ונפל עליו אין לומר צא לדעת זה ה: **נשמט.** החבל מידו ונפלה עליו אינו גולה שיש לומר לדעת עשה: **לעולם אינו גולה.** לא אוהב ולא שונא צנפסק אלא צנשמט: **מחללו.** הוא מעגילה שפעמים שטחין צמחללים שהוא כלי אומנות של צוים וצלע"י טרואלי"ה: **הכי גרסי'** נשמט אנשמט לא קשיא הא צאוהב הא צשונא נפסק אנפסק לא קשיא הא רבי והא רבנן. (א) הא דקמני נשמט גולה צאוהב דלא חשיד דעציד מדעת ודקמני נשמט אינו גולה צשונא דקדמני צהדיא צצרימא י"ש שונא שאינו גולה ונפרש מילתיה נשמט אינו גולה: **נפסק אנפסק לא קשיא הא רבי והא רבנן.** הא דקמני נפסק גולה אפי' צשונא וכל שכן צאוהב ו צבנן ואליבא דר' שמעון הוא דאמר נשמט הצרול מקחו והרג גולה ונפסק החצל דומיא דנשמט הצרול מקחו היא שנשאר האגד צידו והא דקמני נפסק אינו גולה רבי היא דאמר נשמט הצרול מקחו אינו גולה והא דתני לחצל הנפסק עד שישמט מחללו מידו שאין נשאר צידו כלום דומיא דמן העץ המתצקע ולרבי אליבא דר' שמעון אין לך שונא גולה. כך מנאמי גירסא צתשוצות הגאונים וכן עיקר. וגירסת הספרים מצושבת היא וטעו לדמות נשמט החצל לנשמט הצרול ואי אפשר להעמידה ולפרש נפסק אנפסק לא קשיא הא צאוהב הא צשונא דהא על כרחך הא דמני נפסק גולה צשונא מפורשת והיאך תאמר הא דמני נפסק אינו גולה צאוהב השמא צשונא גולה צאוהב לא כל שכן וכי יש לך לומר שגולה צשונא ואינו גולה צאוהב ועוד נשמט אנשמט לא קשי' הא רבי והא רבנן היאך תאמר הא דמני נשמט אינו גולה רבי היא דאמר נשמט אינו גולה אפי' צאוהב אס כן אין הטעם מפני שיכול לומר לדעת י"נהרג ור' שמעון מלי טעמא צהכי: **מתני'** **עד שלא נבחרו שלש שבארץ כנען.** היינו כל ארצב עשרה שצנשו וחלקו ואח"כ הצדילן יהושע: **לא היו שלש.** שהצדיל משה צעבר הירדן קולטות: **וידברו אליו.** אל גואל הדם ואומרמין לו אל תנהג צו מנהג סופכי דמים צשגגה צא מעשה לידו:

צתחלה. כלומר תחלת משפט כל הרוצחים ו"אפילו מזידין ויליף טעמא צסיפרא דצי רצ מוארצ לו וגו' ונס אל אחת וגו': **גמ'** **ומכוונות היו.** אלו נגד אלו צשמי שורות כמו שמי שורות צצכרס: **ושלשם אס גצול ארצך וגו' שיהו משולשות.** כלומר שמתחלקת הארץ חלקות (ס) רחצה של ארץ ישראל לארצצת רצעים כמו שמפרש והולך שיהא מדרומה צצארץ ישראל לחצרון כמחצרון לשכם כו': **צעבר הירדן תלס כו'.** צתמיה. צתחלת שני צצכטים שלש כמו צתחלת עשרה צצכטים: **צגלעד.** שהוא צעבר הירדן שכיחי רוצחים עוצבין

הוא דתניא ר' מאיר אומר בלא ראות למעט הסומא אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אחר מיעוט אפי' סומא גולה. השונא אינו גולה. ר' יוסי אומר השונא (אינו) נהרג מפני שהוא כמועד. וכו' יוסי בר יהודה דתני חבר אינו צריך התראה לפי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שונג למיוד והואי כיון דשונא הוא ודאי מיד הוא. תניא כיצד א"ר שמעון יש שונא גולה כגון שנספק. אבל נשמט אינו גולה דכיון שהוא שונא כמויד שמת. אינו והתניא ר' שמעון אומר לעולם אינו גולה עד שישמט מחצלו מידו ושנינן לא קשיא הא דתני נשמט אינו גולה כעדי דתני נשמט הברול מקחו והרג רבי אומר אינו גולה והא דתנא גולה כרבנן דאמרי גולה ה: להיכן גולין לערי מקלט לשלש שבועב הירדן וישלש שבארץ כנען: ח"ר שלש ערים הבריל משה כרבי הירדן וכנגדן הבריל יהושע בארץ כנען. ומכוונות היו חברון ביהודה כנגד בצר במדבר כו'. ושלשת שתהיינה משולשות מדרום לחברון כמחברון לשכם כו'. אמר אביי בגלעד שכיחי רוצחנים

מסורת הש"ם

(א) צ"ק צב. (ב) לעיל ו. (ג) צ"ק פו: דברים פו: (ד) ניומא מנ. וי"ט. (ה) ונעיל: (ו) סנהדרין ח: מא. עב: לעיל ו. (ז) וגיר' ירושלמי שלשחן. (ח) נע' מו"ט. (ט) צסדר המטשה ר"י ברבי יהודה. (י) נמוספת' פ"צ. (יא) צנסי"א: אין לומר צו לדעת עשה. (יב) דרבנן דר"ש היא דאמרו נשמט סי' רש"י. (יג) צנסי"א (הרג. (יד) צנסי"א טקף: לגלות. (ט) צנסי"א כלומר שמשלשלם צחלקת הארץ חולקין. (ט) לפי גירסת מוספות לא גרסי' צצרימא ר"ש. מהרש"א ומהר"ם. (פ) נע"י מהרש"א ומהר"ם. (צ) ונע"י מוספות צכרות נט. ד"ה שיהיו. (ק) ונהרמצי"ן צבי החומש מצב צה"ל וצפ"י שאין הנקלט אלא צשונגין וי שופטים דמים צתמיה ונחלן עממן צשונגין והולרך להציות להם ערי מקלט לקלוט את כולן שלא נטע מי המויד וכו'.

גליון הש"ם

תוב' ד"ה נשכס וכו' דהוי רביה. כדאיתא צצכ דף קמו ע"צ:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אכסנאי צנא לעיר כלי' ומיבת הוא צתחק: (ב) שם קשיא נשמט אנשמט נפסק אנפסק ורי והא רבנן) תל"מ וי"צ סי"א נשמט אנשמט ל"ק הא צאוהב והא צשונא נפסק אנפסק ל"ק הא רבי והא רבנן: (ג) רש"י ד"ה הכי גרסי' וכו' והא רבנן פ"י רש"י דקמני: (ד) תוב' ד"ה וי' יהודה וכו' ורי מאיר סבר פרט למתכוין שמעינן כלי' ומיבת ורי צתחק: (ה) ד"ה משולשין ורי נחלקוקה שזו הדיו ערי מקלט באמצע ארץ ישראל וכן יש לפרש: (ו) ד"ה צנגלעד וכו' לערי מקלט הרבה לפי שששורגורגים מויד צלא עדים. י"צ ומי"מ איתא שונגין הרבה צצלעד:

לעוי רש"י

טרואלי"ה. כך של טרידים.

מוסף רש"י

שהיה לו ללמוד. דרך ארץ, ולא למד. מדקאמר ליה רחמנא צצול הוא, דמשמע אין ממש צצכריך ואלו אחת ליהרג (בי"ק צב.). השונא צאמר צשונא הרגמ, נהרג מפני שהוא כמועד. ומומתה (עליל ו). בלא ראות. משמע שהוא רואה צמקוס אחר וכלן היה צלא ראות (בי"ק צג). פרט לסומא. שנגי צשונג שאינו גולה, והכי קאמר צלא ראות זה שהרגו לא רצאו דלילו רצאו לו היה הורג, מכלל דיש קיפק צידו לראות, פרט לסומא דלילו רואה דלילו גולה (נדרים צג). **אלא להבחין.** שלא יכול לומר ספורי סימני שמוחר

^[1] (סנהדרין ח:).